

Service-demokratins reformering

I en rad framgångsrika demokratier är den politiska situationen ungefär densamma som i Sverige. Ideologier och program i stor stil har vissnat, partierna har i mål och även i medel kommit varandra närmare, striderna, ofta matta, är inriktade på ekonomiska spörsmål, till vilka medborgarna måste ta ställning mer av förtroende till sina traditionella företrädare än på grund av egen kunskap och självständig uppfattning. Efter genom-brotts- och kristidernas patos och storslagna appeller kommer den lugna vardagens avspänning, då detaljreformerna och en hygglig förvaltning blir det väsentliga; demokratin finner vila i en av folket kontrollerad och inför väljarna ansvarig parti- och statsbyråkrati.

Men Sverige — liksom de andra skandinaviska staterna — har kommit särskilt långt på den vägen. Alltför långt, anser de som inte bara gläds över demokratis stabilitet, utan också är oroad över dess brist på vitalitet, som ser eggelse av, självverksamhet hos medborgarna som ett omistligt inslag i folkstyrelsen.

I England, USA och Schweiz, för att ta dessa gamla och lyckosamma demokratier, finns utan tvivel mer av aktivitet utanför de politiskt ledande kretsarna, mer av växelspel mellan dessa kretsar och bredare grupper av politiskt intresserade. I England kan man peka på förbindelserna mellan valda och väljare genom brev, besök, löften och krav, på de livliga debatterna i underhuset om principiella spörsmål, på de många interpellationer eller frågor som parlamentsledamöterna ställer till regeringen — proportionsvis mångdubbelt flera än hos oss. I USA är liksom kommunikationerna mellan kongressens ledamöter samt enskilda personer och organisationer utanför partierna utomordentligt starka. Av särskild betydelse är här de otaliga föreningar som utan att ansluta sig till något parti diskuterar politiska frågor och söker påverka folkrepresentanterna — detta gäller inte bara

intressegrupper, exempelvis av arbetare, arbetsgivare eller medborgare av samma nationella härkomst, utan också för befordrandet av mer ideella krav bildade sammanslutningar. Efter valen 1952 bildades i ett stort antal städer ungdomsklubbar av politisk men icke partipolitisk syftning, som regelbundet sammanträder för att vinna orientering i och ta ställning till aktuella problem. Både i England och USA är det av vikt att personer ofta när politiskt avancemang genom insatser och initiativ utanför partiernas ram; de kommer in i politiken på detta sätt, som ansedda och populära personligheter, inte genom att sakta och tåligt kämpa sig fram inom partibyråkratin. För Schweiz del bör främst nämnas den debatt i sakfrågor och de över-skridanden av partigränserna som de talrika folkomröstningarna i förbund och kantonen framkallar.

I dessa länder, som i huvudsak företer samma utveckling som Sverige — ja, i USA och Schweiz kom denna utveckling tidigare —, har alltså inte service-demokratien lett till samma monopoltendenser hos partiledningarna, samma begränsning av den politiska aktiviteten hos de inte i partimaskineriet direkt engagerade. Varpå beror detta?

En orsak ligger sannolikt, åtminstone vad England och USA beträffar, däri att koncentrationen på ekonomiska frågor, på avvägning av gruppernas materiella intressen, inte blivit så fullständig. Utrikes- och kolonialpolitiken har bevarat en viktig plats i engelsk debatt; i USA har utrikesfrågorna allmer trängt i förgrunden, och till dessa kommer de frågor som sammanhänger med speciellt amerikanska förhållanden, främst rasfrågorna. Men ingen kan tvivla på att även institutionella faktorer spelat in, särskilt majoritetsvals-systemet, som ger större chanser åt personer utanför partihierarkierna och nära nog nödvändiggör mer intima förbindelser mellan valmännen och deras representanter och därmed också eggat de sistnämnda till självständiga insatser som observeras och uppskattas av väljarna. Folkomröstningsinstitutets starka plats i det schweiziska statskicket är självfallet av betydelse i samma riktning.

Vill vi vitalisera den svenska demokratin, är en medveten

ansträngning att bredda och stimulera debatten kanske det viktigaste. Partierna och pressen — som dock nu har ett vida större register än partierna — borde förmås att inte undvika sådana problem som inte helt passar in i det schema för diskussioner och tvister som man småningom fastnat i. En demokrati som skall fängsla människorna och bidra att ge färg och lyftning åt deras liv kan inte evigt stanna i skatte- och prisfrågor, i minutiösa ekonomiska avvägningar — hur viktiga dessa ting än är och hur värdefullt det än är att en närgorlunda gemensam bas för handlandet här finns. Utrikespolitiken är ett område som av kända skäl i exceptionell grad väcker olust hos partibyråkraterna, men intresserar stora folkgrupper och i saklig betydelse står främst av alla. Undervisningens och uppfostrans inriktning, moralproblemen, statskyrkan, statsskicket är exempel på andra frågor som folk talar om, men i vilka riksdagen och politikerna gärna föredrar tystnaden eller ett trögt mummel.

Önskvärdheten av andra slags förändringar är genom det förut sagda redan antydd. Att slopa det proportionella systemet är väl knappast möjligt, men det finns valsystem som i huvudsak tillgodoser proportionalismens krav utan att i så hög grad som vår ordning skjuta personerna och de personliga insatserna åt sidan. Ett utvidgat folkomröstningsinstitut skulle främja saklig debatt bland medborgarna. Reformen av riksdagsarbetet kunde egga till större livaktighet och självständighet och bidra till att ge debatterna spänning och vid.

Främst är det dock, såsom ofta sagts, fråga om att bygga upp opinioner utanför partier och organisationer, att komplettera kollektiviteternas åsikter — som för övrigt i regel blott är åsikterna inom en ledande grupp av anställda, av byråkrater — med privata opinioner, medborgaropinioner. En sådan utveckling passar inte partier och organisationer, som vill ha följligt folk under sig, folk som inte tänker annat än vad ledningarna rekommenderar. Men pressen och de många politiker som trots allt föredrar en vital demokrati framför stillheten i intresseorganisationernas fallor bör kunna framgångsrikt verka i detta tecken.

Massutvandring från Sverige

på grund av regleringar och höga skatter är ett aktuellt hot, enligt uppgifter i vissa tidningar. Med all rätt avvisar Morgon-Tidningen detta prat. Det finns goda skäl att på viktiga punkter kritisera regeringspolitiken, men en dylig skräm-seltaktik är lika dum som ovärdig. Under den tid som av många kortsynta och tanklösa betraktas som den gamla goda tiden utvandrade tiotusentals svenskar varje år på grund av ekonomiska svårigheter och politiska eller sociala brister i vårt samhälle. Nu har det stora flertalet svenskar det bättre än någonsin förr, bättre också i förhållande till läget i andra länder. Detta beror främst på freden, industrialiseringen, goda konjunkturer och företagsamhetens härv betingade väldiga framgångar, men utan tvivel har också den välfärdspolitik till vilken socialdemokratin varit den främste inspiratören en stor förtjänst.

Morgon-Tidningen bör emellertid inte skriva att oppositionens taktik är att framställa våra förhållanden som eländiga. Taryligheter förekommer inom alla läger, särskilt i valtider — det bör inte minst den nämnda tidningen vara medveten om — men de kommer inte att dominera valrörelsen, det kan vi vara säkra på.